

Naše razstave 1970

Kot je bilo omenjeno že v zadnjih letnih poročilih (Dokumenti 13, str. 108 in Dokumenti 15, str. 87), prireja naša ustanova zadnji dve leti svoje razstave največ v novih foyerjih Mestnega gledališča ljubljanskega v sodelovanju z vodstvom tega gledališča. Spominska razstava ob prvi obletnici smrti igralka Marije *Nablocke*, ki jo prirejamo letošnjo jesen, je po vrstnem redu že šesta. Doslej so bile na ogled naslednje razstave, ki so si jih ogledali predvsem obiskovalci gledaliških predstav in zato lahko rečemo, da so imele izjemno velik krog gledalcev:

Prve uprizoritve *Cankarjevih* dram — 9. decembra 1968

Spominska razstava ob desetletnici smrti Julke *Staričeve* — 5. februarja 1969

Ivan *Vavpotič* in gledališče (scenski osnutki in risbe) — 15. aprila 1969

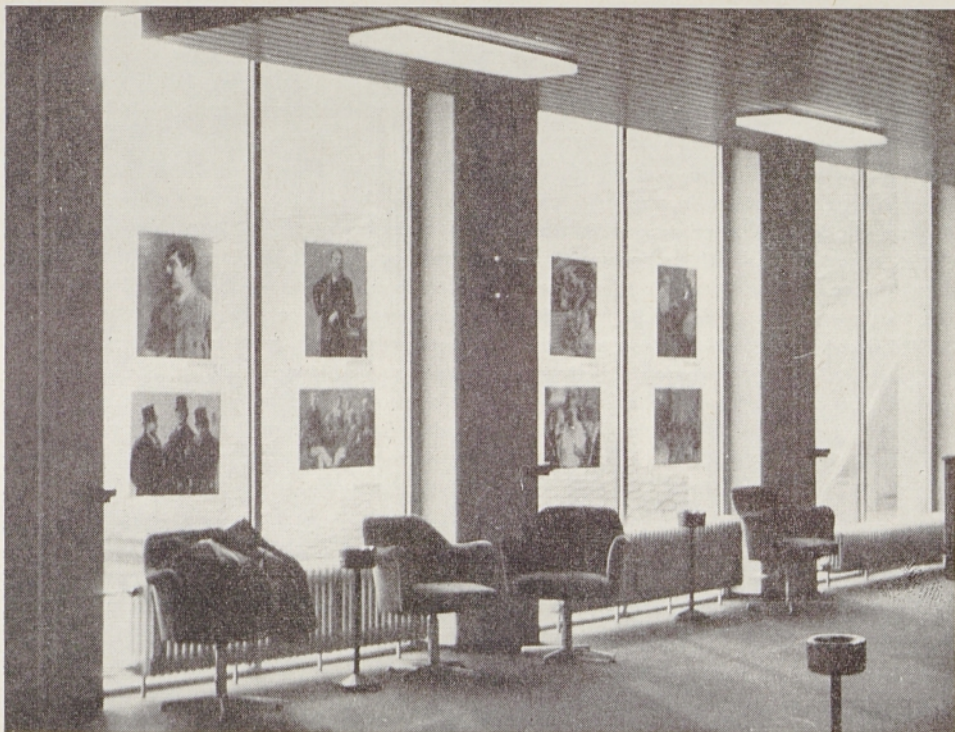
Spominska razstava ob petdesetletnici smrti Ignacija *Borštnika* — 20. jan. 1970

Spominska razstava ob petletnici smrti Jožeta *Tirana* — 20. marca 1970

Prve štiri razstave je pospremil na otvoritvah govor akademika dr. Bratka Krefta; Tiranovo spominsko razstavo je odprl dramaturg Lojze Filipič, besede o pokojnem ravnatelju Mestnega gledališča pa sta brala Alenka Svetelova in Saša Miklavc.

Poleg letošnjih razstav v istih prostorih, ki se bodo po Nablockini nadaljevale, je priredil Slovenski gledališki muzej na povabilo Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru ob Borštnikovem srečanju v oktobru 1970 v gledaliških foyerjih kar tri razstave, namenjene počastitvi predstavnikov treh rodov naših gledaliških ustvarjalcev, ki so se v zadnjem času poslovili. Dve razstavi sta bili pripravljene posebej na pobudo Mariborčanov: o delu Hinka *Nučiča*, prvega ravnatelja tega gledališča po prvi svetovni vojni, in pa o delu Bojana *Stupice*, ki je v mariborskem gledališču opravil svoje prve režije pred rednim angažmajem v Ljubljani (1932—1935). Tretja razstava, ki bo odprta ob istem času prav tam — o delu Jožeta *Tirana* — je bila že prej v Ljubljani.

Še prej, 24. aprila 1970, v okviru jubilejnih proslav, pa je odprl naš muzej tudi v Mariboru svojo že za Ljubljano pripravljeno spominsko razstavo o Ignaciju *Borštniku*. V imenu Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru je razstavo odprl upravnik Ivan Kranjčič, za njim pa je govoril o velikem igralcu Dušan Moravec. Govor, ki ga je imel pri ljubljanski otvoritvi dr. Bratko Kreft, je bil natisnjen v Naših razgledih, mariborsko uvodno besedo pa objavljamo na tem mestu:

Pogled na del spominske razstave Ignacija Borštnika

V jubilejnem gledališkem letu, ki živi v znamenju polstoletnega dela Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru in na večer, ko bo to gledališče počastilo praznik ene najzaslužnejših igralk svojega prvega ansambla, gospe Elvire Kraljeve, odpira Slovenski gledališki muzej skromno spominsko razstavo, pripravljeno ob petdesetletnici smrti Ignacija Borštnika.

Igral je še v starem ljubljanskem teatru, ki je leta 1887 pogorelo, potem spet na malem čitalniškem odru in ko je bil dograjen ponosni novi dom Deželnega gledališča, današnje operno poslopje, je prvi usmerjal delo v njem; pripravljal je dramske uprizoritve, vodil igralsko šolo in predvsem — igral. Igrati pa je bilo treba tiste čase vse mogoče — v hrupnih burkah in v solzavih ganljivkah in tako je bil Borštnik v tistih ljubljanskih sezonah nadvse priljubljen Revček Andrejček in mlinar Črnot in Vrban Debeluhar, pa tudi že Hlestakov v Gogoljevem Revizorju, Helmer pri uprizoritvi Ibsenove Nore ali Wurm v Schillerjevi drami Kovarstvo in ljubezen. Vsa pota pa so se mu odprla in vse želje izpolnile, ko je dal Ljubljani slovo in je sprejel angažma v zagrebškem gledališču.

To je bil gotovo prvi veliki nesporazum v razvoju slovenskega teatra: v času, ko so leta in leta usmerjali delo na ljubljanskem odru tuji režiserji; v času, ko so igrali na primer pri krstni predstavi Kralja na Betajnovi domala vse glavne vloge češki igralci — takrat so bili slovenski umetniki Borštnik, Nigrinova, Zvonarjeva in

še mnogi drugi — stebri narodnih gledališč v Zagrebu, Beogradu, Sofiji. In prav Zagreb je dal že v prvem letu igrati Borštniku Hamleta in Tartuffa in potem Karenina in Karamazova v odrskih adaptacijah pripovednih del Tolstoja in Dostojevskega, Astrova v Stričku Vanji in domala vse takrat nove in sodobne odrske like z Ibsenovim Osvaldom in Solnessom.

Leta Borštnikovega zrelega dela gredo vzporedno s tistim obdobjem v razvoju slovenskega gledališča, ki mu gre z vso pravico ime Cankarjeva doba. Odhod v Zagreb je našemu igralcu sicer preprečil, da bi tako vztrajno oblikoval vse Cankarjeve poudobe, kakor je to storil na primer Verovšek; stal pa je, lahko rečemo, prav ob zibelki Cankarjeve drame in ostal je velikemu pisatelju zvest vse do slovesa. Borštnik je bil tisti ravnatelj slovenskega gledališča, o katerem nam je ohranjeno sporočilo, da je dobrohotno »prosil« malega realčana, naj »popravi« svoj prvi izdelek in ga znova prinese. Sedem let pozneje je prišel iz Zagreba v Ljubljano gostovat, ko so se tam odločili za Jakoba Rudo in nastopil je v naslovni vlogi; še isto leto pa je to dramo prevedel, jo sam uprizoril na zagrebškem odru in tudi tam igral naslovno vlogo. Kantorja, ki je bil pri krstni uprizoritvi v tujih rokah, je igral še v spominski predstavi po pisateljevi smrti, hodil pa je že tudi na prve vaje za krstno predstavo Hlapcev, študiral je vlogo župnika, pa umrl, še preden je delo dozorelo na odru — manj kakor leto dni za Cankarjem.

Že tolikokrat izrečene besede o minljivosti igralčeve umetnosti, ki jo šele naš čas s sodobnimi sredstvi do neke mere premaguje, imajo ob Borštnikovem primeru še prav posebno tragičen zven. Kaj nam je ostalo od tega umetnika slovenskega odra, ki pišemo ponavadi o njem, da je bil prvi med vsemi, kar smo jih imeli doslej? Popis njegovih vlog in režij v ljubljanskem in zagrebškem gledališču; poročila in kritične opombe, ki gredo pogosto navzkriž in jih ni več mogoče preveriti; nekaj intimnejših pričevanj sodobnikov, ki so spremljali njegove poslednje nastope; sveženj pism, ki govore o takratnih nevzpodbudnih razmerah; droben zvezek preprostih verzov, ki nam odstirajo pogled v umetnikovo notranjost; in teh nekaj fotografskih posnetkov — skorajda vse, ki nam kažejo našega igralca v vlogah, smo skušali ohraniti. Malo, zelo malo je vsega tega. Vemo sicer, da je nastopal v zadnjem letu svojega življenja v celi vrsti hrvatskih filmov, izgubljena pa je sleherna sled za temi umetniškimi dokumenti, ki bi nam mogli obuditi živo, četudi nemo igralčevo podobo; vemo tudi, da so tiste čase že posneli prenekateri, tudi manj dragoceni glas vsaj na gramofonsko ploščo — Borštnikov glas pa se nam ni ohranil nikjer. Njegovo ime je ostalo le svetel simbol tistega obdobja, ko so se gradili temelji našega poklicnega igralstva, temelji sodobnega umetniškega gledališča na Slovenskem. Borštnik je opravil pri tem veliko delo in hvaležni smo mu.

S to mislijo odpiramo to skromno razstavo redkih, pa zato toliko bolj dragocenih pričevanj o slovenskem igralcu.

Razen vseh navedenih in še nadaljnjih razstav v foyerjih Mestnega gledališča ljubljanskega in Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru je pripravil naš muzej na pobudo Društva dramskih umetnikov manjšo stalno razstavo, ki bo odprta od jesenskih mesecev dalje v društveni sobi v poslopju ljubljanske Drame z naslovom *Domača dela v ljubljanski Drami med obema vojnama*. Tej razstavi bomo malo kasneje dodali v drugi sobi prav tako po obsegu skromno razstavo o *partizanskem gledališču*, pozneje pa bomo, kolikor bodo pogoji za to, s tem delom nadaljevali.

Otvoritev spominske razstave Jožeta Tirana

Prav tako je muzej s svojim gradivom sodeloval na jubilejni razstavi ob petdesetletnici slovenskega baleta, odprti v jesenskih mesecih 1970 v ljubljanskem opernem gledališču.

Hkrati je treba omeniti še povabilo Slovenskega ljudskega gledališča v Celju, naj bi nekatere svoje razstave, predvsem tiste, ki bodo v Mariboru, prenesli tudi v foyerje celjskega gledališča; podobne razgovore smo imeli tudi z vodstvom novega gledališča v Novi gorici, kjer bi lahko prirejali intimne razstave v prednji sobi kormorne dvorane v Kidričevi ulici.

Nos expositions en 1970

L'article note les expositions organisées par notre musée au cours de cette année et celles qui sont en cours de préparation. Il s'agit des expositions dans le foyer du Théâtre municipal de Ljubljana à l'occasion de certains anniversaires (Ignacij Borštnik, Jože Tiran, Marija Nablocka), au Théâtre national de Maribor (Ignacij Borštnik, Hinko Nučič, Jože Tiran) et au théâtre Drama de Ljubljana (Les pièces de théâtre slovènes entre les deux guerres). L'auteur publie également le discours fait à l'occasion de l'inauguration de l'exposition Borštnik à Maribor.